

Presidenttien ja presidenttiehdokkaiden esittämien väittämien todenperäisyys puheissa ja vaaliväittelyissä

MIIRA RAISKILA, JUTTA WIREN JA LAURI RAPELI

Johdanto

Politiikka on suurelta osin puhetta, jolla kuvataan mutta myös tuotetaan todellisuutta esittämällä siitä väitteitä (ks. esim. Palonen 1993). Poliitikot ovat kautta aikojen käyttäneet puhetta vakuuttaakseen alamaisansa johtajuutensa hyvydestä ja hyödyllisyydestä (Charteris-Black 2004, 1). Poliittista puhetta esiintyy vaihtelevissa tilanteissa ja muodoissa, mutta sen pyrkimyksenä on aina välittää viesti, jolla puhuja toivoo aikaansaavansa vaikutuksen kuulijoihin.

Kansalaiset olettavat tai vähintään toivovat poliitikkojen puhuvan totta. Tätä normatiivista oletusta ilmentää Suomen perustuslain 29. §:n toteamus, jonka mukaan ”[k]ansanedustaja on velvollinen toimeensa noudattamaan oikeutta ja totuutta.” Perustuslaki ei vastaavalla tavalla määrää presidenttiä pysymään totuudessa, mutta 56. §:ssä kylläkin ”vilpittömästi ja uskollisesti noudattamaan tasavallan valtiosäntöä ja lakeja”.

Perustuslain kirjainta oleellisempaa poliitikkojen totuudessa pysymisessä on heidän luotettavuutensa kansalaisten silmissä. Kansalaiset perustavat valintansa, kuten äänestyspäätöksensä, poliitikkojen viesteille, joiden he olettavat olevan totuudenmukaisia (ks. myös Charteris-Black 2004). Poliittisen luottamuksen käsitteen on tulkittu indikoivan sitä, missä määrin poliittiset instituutiot ja poliitikot vastaavat

niitä normatiivisia käsityksiä ja odotuksia, joita kansalaiset niille asettavat (Grönlund ja Setälä 2007, 401–406). Näin voidaan ajatella, että myös poliittinen luottamus kansalaisten ja poliittisten instituutioiden välille rakentuu paljolti instituutioita edustavien poliitikkojen puheen kautta. Mutta pitävätkö poliitikkojen sanomiset paikkaansa? Tarkastelemme tätä kysymystä analysoimalla sekä vuoden 2012 presidentinvaalien väittelyitä että Tarja Halosen ja Sauli Niinistön presidenttikausinaan pitämiä puheita. Keskittyminen tarkastelemaan vain presidenttinstituutioon liittyvää puhetta mahdollistaa politiikan eri kontekstien vaikutuksen tarkan rajaamisen. Asetamme kaksi tutkimuskysymystä:

1. Kuinka paljon presidentit ja presidenttiehdokkaat esittävät varsinaisia faktaväittämiä puheissa ja vaaliväittelyissä?
2. Kuinka todenperäisiä nämä faktaväittämät ovat?

Tarkastelemme aineistostamme presidenttiehdokkaiden vaaliväittelyissä ja presidenttien puheissaan esittämiä faktaväitteitä. Väitteiden todenmukaisuuden tarkistamme sellaisista julkisista lähteistä, joihin kaikilla kansalaisilla on pääsy.

Väitteiden määrän voidaan ajatella kuvaavan presidenttien ja presidenttiehdokkaiden pyrkimyksiä

saada kuulija puolelleen ja vakuuttaa hänet asiantuntemuksellaan. Väitteiden todenperäisyyden selvittämisellä voidaan analysoida auktoriteetin vahvuutta ja asiantuntemuksen tasoa: ovatko presidenttien ja presidenttiehdokkaiden esittämät väitteet pääasiassa tosia, vai onko niissä mukana myös puolitotuuksia tai täysin vääriä väitteitä?

Politiikassa esitettyjen faktojen tarkistamiseen liittyy tieteellistä tutkimusta on tehty kansainvälisestäikin varsin vähän, ja Suomessa ei koskaan. Tutkimuksemme avannee siis uudenlaisen näkökulman poliittisten puheiden ja vaaliesiintymisten tutkimukselle Suomessa. Katsauksen pääasiallisena tarkoituksena onkin testata uuden tutkimuksellisen näkökulman mielekkyys ja toimivuus kotimaisessa kontekstissa.

"Fact-checking": objektiivista tutkimusta vai politiikkaan vaikuttamista?

Yhdysvalloissa "fact-checking" eli faktojen tarkistus on vakiintunut osaksi päivänpoliittista keskustelua. Yhdysvalloissa poliitikkojen lausuntojen todenperäisyyttä tarkastelevat useat toimijat, jotka tosin ovat vaihtelevassa määrin poliittisesti sitoutuneita (Graves ja Glaisyer 2012). Tieteellisin tavoittein tehtyjä tutkimuksia ei tiedossamme kuitenkaan ole edes Yhdysvalloista.

Vaikutusvaltainen sanomalehti Washington Post on keskeinen faktojen tarkistaja Yhdysvalloissa. Sen toimittaja Glenn Kessler on kehittänyt FactChecker-blogiinsa seuraavanlaisen Pinokkio-luokitusjärjestelmän mittaamaan puutteita poliittisissa faktaväitteissä:

Yksi Pinokkio: Valikoiva totuus. Väitteessä on joitakin puutteita tai lioitteluja muttei suoranaisia valheita.

Kaksi Pinokkiota: Merkittäviä puutteita tai lioitteluja. Poliitikko voi esimerkiksi johtaa kuulijaansa harhaan käyttämällä kieltä jota tavallinen kuulija ei edes ymmärrä.

Kolme Pinokkiota: Väitteessä on merkittäviä asiavirheitä ja ristiriitoja.

Neljä Pinokkiota: Emävale.

Tätä luokittelua käyttäen Washington Post tarkas-

taa vuosittain satoja kansallisten poliitikkojen julkisia lausuntoja, kuten presidentin puheita, senaattoreiden ja edustajainhuoneen jäsenien haastatteluja tiedotusvälineissä tai heidän puheitaan Yhdysvaltain kongressissa. Muita tunnettuja faktojen tarkistajia Yhdysvalloissa ovat Pennsylvanian yliopiston yhteydessä toimivan Annenberg Public Policy Centerin ylläpitämä FactCheck.org ja Tampa Bay Times -sanomalehden PolitiFact.org.

On kuitenkin hankalaa arvioida edellä mainittujen tahojen objektiivisuutta ja puolueettomuutta. Esimerkiksi juuri Washington Postia voidaan ajatella journalistisin perustein toimivana ja täten objektiivisena faktojen tarkistajana, mutta sen yhteys liberaaleihin politiikan kommentaattoreihin on yhtä varmasti dokumentoitu kuin konservatiivipuolen yhteys muihin valtamedioihin, kuten Fox-yhtiöön (Davis 2009, 79). Vaikka FactCheck.org toimii yliopiston yhteydessä, viidennes sen budjetista tulee yksityisiltä lahjoittajilta, eikä sen ensisijaisena tavoitteena ole tuottaa akateemisesti arvioitua tutkimustietoa vaan tiedottaa asiasta kiinnostuneita kansalaisia (www.factcheck.org, 11.4.2013).

Poliitikkojen lausunnot ovat kuitenkin nykyään vaivatta kaikkien saatavilla. Faktojen tarkastajien mahdollisia poliittisia kytköksiä kenties oleellisempi arvioinnin kohde saattaakin olla lausuntojen sisältö ja niiden tarkoituserä. On siksi tärkeää pohtia, miten poliitikon antamaan virheelliseen väitteeseen tulee suhtautua. Yllä esitetty Washington Postin tarkistusasteikko ilmentää tätä vaikeutta. Poliitikkojen todellisuutta koskevia väitteitä ei aina voi luokitella dikotomisesti oikeiksi tai vääriksi, vaan ne saattavat sisältää joko osatotuuksia tai ristiriitoja. Virheet ja puutteet voivat lisäksi olla merkitykseltään toisistaan poikkeavia. Niissä voi myös olla numeerisia kokeroja. Esimerkiksi työttömyysprosentista puhuttaessa olisi suurempi virhe väittää sen olevan 17 % kuin 15 %. Aina ei virheen kokoa kuitenkaan voi määritellä suhteellisesti. Onko esimerkiksi suurempi virhe väittää Sveitsin olevan monarkia kuin väittää, että Ruotsissa on käytössä euro? Molemmat ovat karkeita asiavirheitä, mutta niiden vertailu kahden kilpailevan poliitikon lausahduksina on hankalaa.

Toinen väitteiden kategorisointia ja tulkintaa hankaloitava tekijä on niiden tarkoituserä: ovatko asiavirheet tahallisia vai vahinkoja? Faktojen tarkistuksella ei voida todentaa virheväitteen taustaa, joten on huomattava, että syyt voivat olla monet. On ensinnäkin mahdollista, että poliitikko haluaa väittää

todellisuudesta jotain, minkä hän itsekin tietää olevan virheellistä mutta poliittisesti kannattavaa. Kuten Graves ja Glaisyer (2012, 18) huomauttavat, laajasti levinneen virheinformaation poistaminen ja korvaaminen uudella korrektilla informaatiolla on hyvin vaikeaa, ellei mahdotonta. Myös poliittisen käyttäytymisen tutkimus on osoittanut, että ihmiset tyypillisesti pitäytyvät aiemmissa virheellisissä käsityksissään, vaikka heidät altistettaisiin todenmukaiselle informaatiolle (esim. Hartman ja Newmark, 2012). Tarkoituksenmukainen totuuden vääristely saattaa olla tehokas poliittinen apuväline mielipiteen muokkaukseen, joskin monen mielestä varmasti moraaliton.

Faktavirheet, jopa huolellisesti valmistellussa puheessa, voivat kuitenkin johtua muista tekijöistä kuin tarkoituksellisesta valehtelusta. On ensinnäkin mahdollista, että fakta on otettu lähteestä, joka ei ole luotettava tai jossa kerrottu fakta poikkeaa muiden vastaavien lähteiden faktoista. Toiseksi kyse voi olla inhimillisestä huolimattomuudesta, jonka riski lienee ilmeinen kiireisen poliitikon laatiessa kannanottoja mitä moninaisimmista asiakysymyksistä. Vaikka poliitikon esittämiin väitteisiin, esimerkiksi vaaliväittelyissä, voidaan suhtautua arkitilanteiden kielenkäyttöä tiukemmilla kriteereillä, on selvää, että tilanteen kiihkeys saattaa myös aiheuttaa inhimillisiä ylilyöntejä.

Aineisto ja menetelmä

Presidenttien puheita analysoidessamme käytämme presidentti Tarja Halosen toisella kaudellaan sekä tasavallan presidentti Sauli Niinistön vuonna 2012 alkaneella kaudellaan pitämiä puheita, jotka on taltioitu presidentin virallisille Internet-sivuille. Haloselta valitsimme nimenomaisesti toisen kauden puheet, jotta voimme analysoida mahdolliseen uudelleenvalintaan liittyvien kysymysten vaikutusta puheisiin ja niiden faktasisältöihin. Valitsimme samoissa tilanteissa pidetyt puheet molemmilta presidenteiltä: ensimmäisen kauden virkaanastujaispuhe, ensimmäinen uudenvuodenpuhe, puhe YK:n yleisistunnossa sekä Yhteisvastuukeräyksen käynnistyspuhe.

Presidenttiehdokkaiden väitteiden tarkastamista varten olemme litteroineet YLE:n ja MTV3:n lähettämät vaaliväittelyt vuoden 2012 presidentinvaalien toiselta kierrokselta. Vaaliväittelytilanne eroaa pu-

heesta siten, ettei sitä useinkaan ole puheen tavoin käsikirjoitettu etukäteen. Näin ollen faktaväitteitäkään ei ole välttämättä suunniteltu ja selvitetty etukäteen, vaan niitä voi esiintyä presidenttiehdokkaiden puheessa spontaanisti.

Valitsimme tutkimuksemme kohteeksi presidentit ja presidenttiehdokkaat, koska presidentti ja presidentin valintaan liittyvät vaalit ovat Suomessa perinteisesti suuren huomion ja mielenkiinnon kohteena, ja presidenttiä pidetään 1.3.2000 voimaan astuneen perustuslain tuomista vallankavennuksista huolimatta korkeassa auktoriteettiasemassa. Presidenttien puheita löytyy myös hyvin taltioituina, joten tutkimusteknisistäkin syistä presidentti-instituutio on hyvä kohde tutkimuksellemme, joka pyrkii avaamaan koskematonta tutkimusaluetta Suomessa.

Empiirisessä analyysissä etsimme teksteistä faktaväitteitä ja tarkastimme niiden todenmukaisuuden. Faktaväitteellä tarkoitamme sellaista väitettä, joka koskee jotain tosiasiallista asiointilaa, joka on myös puhujan toimesta esitetty tosiasiana, ei mielipiteenä tai uskomuksena. Käytämme faktojen tarkastuksessa PolitiFact.org – sivuston asteikkoon perustuvaa jaottelua. Olemme muokanneet alun perin kuusiportaisesta asteikosta neliportaisen asteikon. Alkuperäisestä mallista olemme jättäneet pois ”Half True”-kohdan sekä yhdistäneet ”False” ja ”Pants on Fire”-kohdat.

Käytämme seuraavanlaista taulukkoa ”Totuusmetrinä” arvioidessamme presidenttien ja presidenttiehdokkaiden esittämien väittämien todenperäisyyttä heidän pitämissään puheissa ja vaaliväittelyissä:

Totta: Väite on tarkka eikä mitään oleellista tietoa puutu.

Enimmäkseen totta: Väite on osittain paikkaansa pitävä. Väite vaatii selvennyksiä, tai siitä on jätetty pois tärkeitä yksityiskohtia.

Enimmäkseen valetta: Väite perustuu totuuteen. Väitteessä ei ole huomioitu kriittisiä seikkoja, jotka voisivat kuitenkin antaa täysin toisenlaisen kuvan asiasta.

Valetta: Väite ei pidä lainkaan paikkaansa.

Tämän asteikon etu muihin verrattuna on sen luokkien vähäinen lukumäärä, jolla tavoittelemme mahdollisimman yksinkertaista luokittelua. Asteik-

Taulukko 1. Faktat presidenttien puheissa ja presidenttien ehdokkaiden väittelyissä

Puheet		
	Halonen	Niinistö
Täysin totta	24	16
Osittain totta	4	6
Osittain valetta	0	0
Täysin valetta	0	0
Yhteensä*	28	22
Väittelyt		
	Haavisto	Niinistö
Täysin totta	13	11
Osittain totta	5	2
Osittain valetta	0	1
Täysin valetta	1	1
Yhteensä**	19	15

* Puuttuu 2 tietoa väitteistä, joiden todenperäisyyttä ei kyetty vahvistamaan.

** Puuttuu 4 tietoa väitteistä, joiden todenperäisyyttä ei kyetty vahvistamaan.

Puheet

Tarja Halonen:

Virkaanastujaispuhe 1.3.2006

Uudenvuodenpuhe 1.1.2007

Puhe YK:n yleiskokouksen istunnossa New Yorkissa 21.9.2011

Puhe Yhteisvastuukeräyksen avaamiseksi 5.2.2012

Sauli Niinistö:

Virkaanastujaispuhe 1.3.2012

Uudenvuodenpuhe 1.1.2013

Puhe YK:n yleiskokouksen istunnossa 25.9.2012

Puhe Yhteisvastuukeräyksen 2013 avaamiseksi

Vaaliväittelyt: Yleisradio TV1, 26.1.2012 ja MTV3, 27.1.2012.

ko huomioi todenmukaisuuden mahdolliset aste- vaihtelut ja myös lausunnon epätarkkuudet ja puutteellisuudet.

Tulokset

Analyysin tulokset on esitetty kootusti taulukossa 1. Taulukossa on raportoitu puheista ja väittelyistä löydetty väitteet ja niiden totuudenmukaisuus neliportaisen luokittelun mukaan. Liitteen taulukossa 2 on lisäksi esitetty esimerkki väitteistä ja niiden faktatarkistuksesta. Kaikkien 84 väitteen faktatarkistuksen tiedot ovat saatavilla kirjoittajilta.

Havaitsimme aineistossa yhteensä 84 sellaista väitettä, jonka todenperäisyys saatettiin tarkistaa. Vaikka ehdokkaat sanoivat tv-väittelyissä määrällisesti enemmän kuin presidentit puheita pitäessään, oli esitettyjen faktojen määrä puheissa selvästi suurempi kuin tv-väittelyissä. Vaikuttaa siltä, että tv-väittelyissä presidenttiehdokkaat eivät ole erityisen haluk-

kaita esittämään tosiasioita sisältäviä väitteitä. Väittelyissä esitetyt väitteet koskivat kampanjointia, ulkopoliittikkaa sekä yhteiskunnallisista kysymyksistä etenkin työttömyyttä. Presidenttien puheiden väitteet koskivat paljolti Suomen taloutta.

Analyysin keskeisin tulos on, että kaikki puhujat, niin presidenttiehdokkaat kuin virassa olevat presidentitkin, esittivät analyysin kohteena olevassa aineistossa lähes yksinomaan täysin tai osittain todenmukaisia väitteitä. Huomionarvoista on, että kaikki tosiasioista poikkeavat väitteet olivat vaaliväittelyissä, presidenttinä pidetyistä puheista emme löytäneet yhtäkään maininnan arvoista asiavirhettä.

Pekka Haaviston väite ”Suomen kehitys yhteistyö Namibiaan loppui kun Namibian presidentti Nujamahaki hankki kaksi yksityistä suihkukonetta valtiojohdolle” ei saanut faktantarkistuksessamme tukea. Ulkoasiainministeriön lähteiden mukaan kehitys yhteistyön päättymisestä oli sovittu jo aiemmin normaalin päätöksentekomenettelyn mukaisesti. Sauli Niinistö puolestaan esitti tv-väittelyssä, että hänen

vaalibudjettinsa olisi kolmannes Matti Vanhasen budjetista edellisissä presidentinvaaleissa. Tälle lausunnolle emme myöskään löytäneet edes osittaista tukea. Vanhasen vuoden 2005 kampanjan budjetti oli 1,5 miljoonaa euroa, ja ennakkotiedon mukaan Niinistön budjetti oli hieman yli miljoona euroa.

Väitteet, joiden olemme arvioineet olevan osittain totta, sisälsivät melko merkityksettömiä asiavirheitä. Tämä vahvistaa edelleen kokonaisvaikutelmaa, jonka mukaan sekä presidentit että presidenttiehdokkaat esittävät paikkaansa pitäviä väitteitä julkisissa esiintymisissä. Toisaalta on huomattava, että puhujat esittivät vain harvoin erityisen tarkkoja väitteitä, kuten esimerkiksi lukuja tai muita yksiselitteisesti oikeaksi tai vääräksi todennettavia väittämiä. Sauli Niinistön tv-väittelyssä esittämä väite ”Ei ole paljoa aikaa kun Suomessa asetettiin tavoite, että 75 % väestöstä pitää olla maistereita” on esimerkki faktantarkistuksen kannalta mahdottomasta väittämästä. Arvio siitä, milloin tapahtumasta on kulunut paljon aikaa, on siinä määrin subjektiivinen, ettei objektiivisuuteen pyrkivä faktantarkistus sovellu tällaiseen väitteen todenperäisyyden todentamiseen tyydyttävällä varmuudella.

Ongelma syntyy myös kun mahdollisia tarkistuslähteitä on useita, ja ne tarjoavat eriäviä tietoja. Haavisto väitti, että ”Suomessa on 50 000 nuorta alle kolmekymppistä, jotka eivät löydä työ- tai opiskelupaikkaa”. EVA:n mukaan syrjäytyneitä nuoria oli vuonna 2010 hieman yli 51 000, työ- ja elinkeinoministeriön mukaan viimeisimmät tutkimukset asettaisivat lukumäärän noin 40 000:een. Erisuuruisia arvioita saattavat tässä tapauksessa aiheuttaa myös erilaiset syrjäytyneisyyden määrittelyt.

Pohdinta

Eri tarkastuslähteiden toisistaan poikkeavat tiedot korostavat faktantarkistukseen liittyvien epävarmuustekijöiden huomioimisen tärkeyttä. Vaikka karkeat asiavirheet on mahdollista havaita, yksiselitteistä ja vain yhtä oikeaa totuutta ei välttämättä ole aina mahdollista löytää. Faktantarkistus ei akateemisen tutkimuksen näkökulmasta näin voi olla absoluuttinen totuusmittari, vaan ainoastaan mahdollisimman tarkkaan arviointiin pyrkivä poliittisen kommunikaation tutkimusväline.

Edellä mainituista epävarmuustekijöistä huolimatta katsomme, että faktojen tarkistus poliitikkojen

puheista on myös kotimaisessa kontekstissa mahdollista ja tarjoaa uuden näkökulman poliittiseen kielenkäyttöön ja kommunikaatiotutkimukseen. Poliitikassa kielenkäyttö on vaikuttamista muiden mielipiteisiin, ja viestin todenmukaisuus on tässä kontekstissa oleellinen poliittisen viestinnän ulottuvuus.

Vastaukset alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin näyttäytyivät analyysissä selkeinä. Presidentit ja presidenttiehdokkaat esittävät puheessaan useita sellaisia väitteitä, joiden todenperäisyys on mahdollista todentaa. Toinen tutkimuskysymyksemme – kuinka todenmukaisia heidän esittämänsä väitteet ovat? – sai yllättävän yksiselitteisen vastauksen, koska osoittautui, että väitteet miltei poikkeuksetta pitivät paikkaansa.

Jos tätä tulosta tulkitaan kansalaisnäkökulmasta, vaikuttaa siltä, että presidentin sanaan ja hyvin pitkälti myös presidenttiehdokkaan sanaan voi Suomessa luottaa sen todenperäisyyden osalta. Presidenttipuheiden faktuaalisen luotettavuuden lisäksi huomionarvoista on, että osa esitetystä väitteistä sisälsi myös tarkkoja ilmauksia, kuten lukuja ja aikamääreitä. On kuitenkin syytä huomata, että faktojen paikkansapitävyys poliittisessa puheessa ei tarkoita puheen sisällön olevan objektiivista totuutta jostain asiasta. Se, minkälaisen argumenttien perusteluun tai missä asiayhteydessä väitteet on esitetty, jää tämän tarkastelun ulkopuolelle.

Rajauduimme analysoimaan ainoastaan television ehdokasväittelyissä sekä virallisissa presidentin puheissa esitettyjä väitteitä. Suuri osa poliittisesta kommunikaatiosta, etenkin muiden poliitikkojen kuin presidenttien osalta, tapahtuu muilla tavoin. Poliitikkojen sanomisten luotettavuudesta ei nyt saatujen tulosten valossa voi tehdä yleistyksiä myöskään siitä syystä, että presidentti-instituutioon liittyvä poliittinen retoriikka saattaa hyvinkin poiketa muiden poliittisten roolien puitteissa tapahtuvasta viestinnästä myös sanoman faktuaalisen paikkansapitävyuden osalta. Kansanedustajilta ja erityisesti ministereiltä tiedustellaan presidenttiä useammin kannanottoja alati vaihtuviin poliittisiin asiakysymyksiin, jolloin virheellisten lausumien riski on suurempi kuin presidenttien puheissa, joita on voitu valmistella huolellisesti. Toisaalta on huomattava, etteivät suorassa tv-lähetyksessä esiintyneet presidenttiehdokkaat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta tehneet juurikaan asiavirheitä. Suoran lähteyksen spontaanisuus ja välittömyys ei toisin sanoen

heikentänyt esitettyjä argumentteja niiden todenperäisyyden suhteen.

Poliittisen puheen faktuaalisen paikkansapitävyyden tarkistaminen näyttäytyi tämän rajatun, eksploraatiivisen katsauksen puitteissa mielekkääksi tavaksi tarkastella poliittista retoriikkaa. Näemme faktatarkistuksen mahdollisuutena tarkastella poliittista kommunikaatiota erityisesti vaikuttamisen ja valankäytön näkökulmasta. Tiedon ja asiantuntijuuden käyttö ovat teemoja, joiden merkitys on korostunut informaatioaikakaudella. Poliittisen puheen faktasisällön tutkimus on yksi lähestymistapa, kun tavoitteena on ymmärtää poliittisen todellisuuden rakentumista modernissa tietoyhteiskunnassa.

LÄHTEET

- Charteris-Black, Jonathan. 2004. *Politicians and rhetoric: The persuasive power of metaphor*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Davis, Richard. 2009. *Typing politics: The role of blogs in American politics*. New York: Oxford University Press.
- Graves, Lucas ja Glaisyer, Tom. 2012. *The fact-checking universe in spring 2012: An overview*. Media Policy Initiative Research Paper: New America Foundation.
- Grönlund, Kimmo ja Setälä, Maija. 2007. Political trust, satisfaction and voter turnout. *Comparative European Politics* 5:4, 400–422.
- Hartman, Todd ja Newmark, Adam. 2012. Motivated reasoning, political sophistication, and associations between President Obama and Islam. *PS: Political Science and Politics* 45:3, 449–455.
- Palonen, Kari. 1993. From policy and polity to politicking and politicization. Teoksessa Kari Palonen ja Tuija Parvikko (toim.), *Reading the political*. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys, 6–16.
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.

LIITE: Taulukko 2. Esimerkit väitteistä ja niiden faktatarkistuksesta

Puhuja	Väite	Totuusarvo	Perustelu
Tarja Halonen	Suomi oli vuonna 2006 vauraampi kuin koskaan aiemmin.	Täysin totta	Suomen kansanvarallisuuden arvo on viidessätoista vuodessa lisääntynyt kolmanneksen. (Tilastokeskus: http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-04-18_002.html?s=0)
	Suomella on ollut rauhanturvaajia jo 50 vuotta.	Täysin totta	Ensimmäiset suomalaiset rauhanturvaajat lähtivät Suezin UNEF I -operaatioon marraskuussa 1956. (Puolustusvoimien verkkosivut)
	Suomi tuki Etelä-Sudania YK:n 193. jäseneksi. Perusturvan ostovoima on vahvan talouskasvun vuosina jäänyt jälkeen palkkatulotason kehityksestä.	Täysin totta Täysin totta	Etelä-Sudan on YK:n 193. jäsen, jonka valinnan myös Suomi on hyväksynyt. (YK:n verkkosivut) Kela: http://www.kela.fi/perusturvan-korotus-toteutuu-eri-suuruusena-eri-kotitalouksissa
Pekka Haavisto	Perustuslain mukaan presidentti johtaa ulkopoliittikkaa. Turismista on tullut kasvava elinkeino Lapille.	Osittain totta Täysin totta	Perustuslain 93. §: Suomen ulkopoliittikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriön Lappi-työryhmän loppuraportin mukaan matkailun osuus elinkeinon Lapissa on ollut jo pitkään kasvussa. (http://www.tem.fi/files/20758/TEM32.pdf)
Sauli Niinistö	Eläköitymisen keski-ikä on 60,4 vuotta. Lakisääteinen eläkeikä on 63 vuotta.	Täysin totta Osittain totta	Työeläkkeelle siirtyvien keskimääräinen ikä vuonna 2011 oli 60,5 vuotta. (Työeläkelaitos) Työntekijän eläkelain 11. §: Työntekijällä on oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle 63–68 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta tai lykätylle vanhuuseläkkeelle 68 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden jälkeen.
	1.3.2012 oli tilanne, jossa Suomen vaihtotase oli romahtanut tappiolliseksi ensimmäistä kertaa parhaimmimmeneen vuoteen. (Vuonna 2013) Suomessa on yli miljoona yli 65-vuotiasta.	Täysin totta	Edellisen kerran vaihtotase oli vuositasolla alijäämäinen vuonna 1993 eli 19 vuotta sitten. (Suomen Pankki: http://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/maksutase/Pages/Maksutase_201203.aspx)
		Täysin totta	Suomessa asuu 1 003 212 yli 65-vuotiasta. Miljoonan raja ylittyi ensimmäisen kerran heinäkuussa 2012. (Yle uutiset, 16.8.2012)

Väitteet ja niiden faktatarkistuksen tiedot ovat pyynnöstä saatavilla kirjoittajilta.